

РОЗДІЛ 4 «АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО; ФІНАНСОВЕ ПРАВО»

УДК 35.078.3

Щербань В. Д.,

доктор філософії в галузі права,
доцент кафедри історії та теорії держави і права Інституту права ім.
князя Володимира Великого МАУП

**ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАВОВОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНАХ ЗА ПЕРІОДУ
1994–1999 РР**

У статті проаналізовано особливості генезису інформаційно-правового забезпечення протидії корупції в правоохоронних органах. Розглянуто дане питання у межах періоду 1994–1999 рр. Виявлено основні характерні риси даного етапу і деталізовано значення кожної із них.

Ключові слова: історико-правовий аспект, інформаційно-правове забезпечення, протидія корупції, правоохоронні органи, інформаційне законодавство.

In the article the features of the genesis of information and legal support for combating corruption in law enforcement agencies are analyzed. The given question within the period of 1994–1999 is considered. The basic characteristic features of this stage are revealed and the value of each of them is detailed.

Keywords: historical and legal aspect, information and legal support, anti-corruption, law enforcement agencies, information legislation.

Історія виникнення й розвитку корупції існує у взаємозалежності з історією її протидії. Протягом років Україна зазнавала змін державно-владного апарату, форм правління, політичного режиму тощо. Безумовно, це впливало на стан корупційних правопорушень і злочинів, а також на здійснення заходів щодо протидії останнім та фактичного зведення рівня корупції нанівець. За останні роки цей рівень сягнув, здавалося б, недосяжних висот і це, безперечно, обумовило невдоволення громадян та вчинення активних дій боротьби із корупцією.

Передумовою для активізації таких процесів було зростання рівня корупції та її існування майже в усіх сферах життя людей. Корумпованість державної та місцевої влади перетворила нашу країну на напівзруйноване державне утворення, що не в змозі у належний спосіб задовольняти потреби людей, незважаючи на те, що влада в Україні як належала, так і належить народу, а отже, функціонування державно-владного апарату має здійснюватися винятково в цілях останнього.

Найбільш проблематичною була закорумпованість такої системи державної влади, як правоохоронні органи, яка і дотепер залишається на високому рівні, що унеможливило пришвидшення процесу входження нашої держави до складу Європейського Союзу. Історія протидії цьому негативному явищу в правоохоронних органах є досить багатоманітною та багатоаспектною і пройшла через низку історичних етапів, які поступово впливали на рівень корупції.

Незважаючи на існування різноманітних форм правового забезпечення протидії корупції в правоохоронних органах, доречно зосередити увагу на такій з-поміж них, як «інформаційно-правове забезпечення», оскільки в епоху становлення інформатизації суспільства важливо розглядати саме цей механізм. Інформаційні технології вивели протидію корупції на новий рівень, проте важливо розглянути увесь процес еволюції інформаційно-правового забезпечення протидії корупції в правоохоронних органах, з метою встановлення тенденції його впливу на рівень

закорумпованості правоохоронних органів та можливості його удосконалення на основі минулих недосконалостей та проблем правового регулювання такого виду правового забезпечення.

Упродовж окреслених років відбувалося формування передумов та основ для становлення інформаційно-правового забезпечення протидії корупції в правоохоронних органах. Розроблялися та приймалися найважливіші нормативно-правові акти, які визначали загальне спрямування держави на боротьбу з корупцією, зокрема й з корупцією у правоохоронних органах. Прийняті у цей час законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти встановлювали можливість для отримання інформації громадянами, громадськими організаціями інформації про стан корупції в правоохоронних органах. Крім того, було розроблено перший спеціалізований Закон України «Про боротьбу з корупцією», в якому сформовано основні поняття у сфері протидії корупції й визначено найважливіші заходи боротьби нею.

Н. Ю. Задирака вказує на те, що справжній шлях боротьби з корупцією в Україні розпочинається з грудня 1994 року, коли за пропозицією новоутвореної Верховної Ради України другого скликання Комісії з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією парламентом прийнято за основу проект Закону України «Про боротьбу з корупцією», а в жовтні 1995 року його ухвалено як закон і введено в дію 16 листопада 1996 року. Законодавець визначив, що вчинення особою, уповноваженою на виконання функцій держави, корупційного діяння, якщо воно не містить складу злочину, тягне за собою адміністративну відповідальність у вигляді штрафу [1]. Підґрунтям інституційного забезпечення антикорупційної діяльності мав стати виданий у 1997 році Президентом України Л. Д. Кучмою Указ «Про Національну програму боротьби з корупцією» [2]. Однак урядовий контроль за реалізацією заходів цієї Програми за формальними критеріями і відсутністю політичної волі керівництва держави унеможливив досягнення визначеної мети – «подолання корупції як суспільного зла» [3, с. 274]. Прийнятий Закон України «Про боротьбу з корупцією» став спеціалізованим нормативно-правовим актом, який встановив основоположні засади щодо протидії корупції, зокрема й в правоохоронних органах. Цей законодавчий акт фактично відмежовував адміністративну та кримінальну відповідальність за корупційні діяння. Щодо інформаційно-правового забезпечення протидії корупції в правоохоронних органах, то зазначений нормативно-правовий акт встановлював обов'язок державних службовців оприлюднювати інформацію у сфері протидії корупції, яка визначена законодавством, а також забороняв їм надавати недостовірну інформацію. У такий спосіб було створено правову норму, яка регламентувала деякі аспекти інформування громадян, а також підприємств, установ чи організацій про протидію корупції в правоохоронних органах. В Указі Президента України про зазначену Програму визначалося, що Кабінет Міністрів України зобов'язаний вчасно реагувати на повідомлення громадян, а також інших фізичних чи юридичних осіб на повідомлення щодо корупційних правопорушень, й у належний спосіб оцінювати їх. Це означало, що громадяни отримували реальну змогу протидіяти корупції в правоохоронних органах, оскільки вони володіли правом на оприлюднення інформації й передання її відповідним органам державної влади для подальшого прийняття рішень.

У контексті цього, доречно відзначити і прийнятий 02.10.1996 р. Закон України «Про звернення громадян», який встановлював певні аспекти інформаційно-правового забезпечення протидії корупції. Статтею 3 цього нормативно-правового акту встановлювалися форми звернень громадян, серед яких, зокрема, «заява» та «скарга», які передбачали надання відомостей про вчинені правопорушення, а саме порушення чинного законодавства державними або місцевими органами. Для підтримки інформаційно-правового забезпечення протидії корупції в правоохоронних органах, громадянам надавалася гарантія, визначена ст. 7, яка передбачала недопущення відмови у прийнятті від громадян звернень, а також обов'язок державного чи місцевого органу, до повноважень якого не входить розгляд звернень – передати упродовж 5-ти днів таке звернення відповідному органу державної чи місцевої влади [4]. Завдяки прийняттю цього нормативно-правового акту, відбулося становлення правового регулювання питань

інформування громадянами відповідні органи влади про корупційні правопорушення, вчинені правоохоронними органами. Визначення форм звернень та надання гарантій передбачало демократизацію суспільних правовідносин та фактичне надання свободи слова та звернень громадян.

Законом України «Про Концепцію Національної програми інформатизації» від 04.02.1998 р. № 75/98-ВР окреслено принципи державної політики у сфері інформатизації. Державна політика інформатизації тлумачиться «як складова соціально-економічної політики держави і спрямовується на раціональне використання промислового та науково-технічного потенціалу, матеріально-технічних і фінансових ресурсів для створення сучасної інформаційної інфраструктури в інтересах вирішення комплексу поточних та перспективних завдань розвитку України як незалежної демократичної держави з ринковою економікою». До загальних принципів державного регулювання зазначеної сфери Закон відносить принципи «централізації і децентралізації, саморозвитку, самофінансування та самоокупності, державної підтримки через систему пільг, кредитів, прямого бюджетного фінансування». Закон України «Про Національну програму інформатизації» від 04.02.1998 р. № 74/98-ВР, який включає зазначену вище Концепцію, сукупність державних, галузевих, регіональних програм та проектів стосовно місцевого самоврядування у цій сфері, став своєрідним імпульсом щодо початкових дій, позначивши механізми їх реалізації [5, с. 83].

Відповідно до вищезазначеного Закону, який регламентував Національну програму інформатизації як основне завдання, було затверджено – створення правових, організаційних, науково-технічних, економічних, фінансових, методичних та гуманітарних засад регулювання процесу формування та виконання цієї Програми. Тобто фактично цією Програмою передбачалося й безпосереднє створення інформаційно-правових засад щодо протидії корупції в правоохоронних органах. Цей спеціалізований нормативно-правовий акт регламентував положення, спрямовані на створення належних інформаційних систем і використання інформаційних технологій в усіх основних сферах суспільної життєдіяльності, зокрема й у сфері протидії корупції в правоохоронних органах.

І. О. Ревак зазначав, що у цей період відбулося утвердження принципів комплексності та застосування методології системного підходу в подоланні тіньового сектора економіки і корупції зокрема. Так, щороку на лютневих розширених засіданнях Координаційного комітету у боротьбі з корупцією виступав Президент України Л. Д. Кучма. Приймалися плани невідкладних скоординованих дій державних та правоохоронних органів щодо зміцнення законності і правопорядку в державі. Створено Урядову робочу групу з відстеження процесів тінзації економіки та розробки пропозицій щодо її припинення. Доповнювалася законодавча база. Уряд України на чолі з Прем'єр-міністром України Віктором Ющенком підготував програму економічного розвитку України. Відповідно до цього документа Кабмін розгорнув наступ на корумповані злочинні зв'язки у державних органах. Правовою основою боротьби стали Указ Президента України від 24.04.1998 р. № 367 «Про Концепцію боротьби з корупцією на 1998–2005 роки». Удосконалювався механізм притягнення до відповідальності державних службовців за неналежне виконання обов'язків, для чого внесено зміни до Постанови Кабміну від 04.03.1995 р. № 160 «Про затвердження порядку проведення службового розслідування». У листопаді 1999 року Україна, разом з членами Ради Європи, підписала Цивільну Конвенцію проти корупції. У державі формувалася міжгалузева організаційно-правова ієрархічна детермінована система боротьби з тіньовим сектором економіки і корупцією [6, с. 33–34].

Аналізуючи вищезазначену Концепцію, необхідно акцентувати, що у ній визначалися важливі положення з приводу інформаційно-правового забезпечення запобігання та протидії корупції в правоохоронних органах. Передбачалося створити банк даних про осіб, які були засуджені за корупційні діяння або піддані за них адміністративному стягненню, з метою використання цієї інформації для спеціальної перевірки кандидатів на посади державних

службовців та працівників, які вже займають ці посади. Окрім того, цією Концепцією визначалося й положення щодо створення відповідних програм поширення інформації у засобах масової інформації, яка стосується прав громадян у контексті запобігання та протидії корупції в правоохоронних органах. Це стало важливим кроком в інформаційно-правовому забезпеченні протидії корупції в правоохоронних органах, адже зазначена Концепція передбачала низку заходів, зокрема й інформаційно-правового характеру, які були спрямовані на боротьбу з корупційними проявами.

Отже, протягом окресленого часового проміжку протидія корупції, а також безпосереднє інформаційно-правове забезпечення останньої виходять на високий рівень, про що свідчать прийняті спеціалізовані нормативно-правові акти, такі, як Закони України «Про боротьбу з корупцією», «Про інформацію», «Про звернення громадян». У цей час формується та приймається перша Національна стратегія боротьби з корупцією, яка містила у собі заходи інформаційно-правового характеру, які впроваджувалися для протидії корупції в правоохоронних органах. Окрім того, прийнята Національна програма інформатизації забезпечила також створення умов для ефективного та оперативного управління інформацією між громадянами й органами влади, що також передбачало здійснення заходів для інформування про стан корупції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Про боротьбу з корупцією: Закон № 356/95-ВР від 05.10.1995 // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1995, N 34, ст. 266
2. Про Національну програму боротьби з корупцією: Указ Президента України № 319/97 від 10.04.1997 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/319/97>
3. Задирака Н. Ю. Шляхи становлення антикорупційного законодавства в Україні / Н. Ю. Задирака, К. В. Берднікова // Форум права. - 2012. - № 2. - С. 274-277
4. Про звернення громадян: Закон № 393/96-ВР від 02.10.1996 // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, N 47, ст.256
5. Лозовий В. Інформаційно-правове забезпечення діяльності Державтоінспекції МВС України / Валерій. Лозовий // Вісник Академії управління МВС. - 2010. - № 3(15). - С. 78-87
6. Ревак І.О. Корупція: теоретико-методологічні засади дослідження / керівник авт. кол. доц. І.О. Ревак. Львів: ЛьвДУВС, 2011. 220 с.